

birodalmának“ ijesztő rémei elől veti magát a Volga mélységébe. A Gyikok és Kabanovok, a Bolsovok és Podhaluzinok „sötét birodalma“ azonban nem kevésbé világos alánabb, mint Szalitikov—Scsedrin Juduskájának golvijovói birodalma, az idejétmúlt, kiélt és elkorcsosult földbirtokos osztálynak a főtelmes temetője.

Csernisevszkij már mutatott kiutat ebből a temetőből a „Mit tegyünk“ c. regényében, de ez az útmutatás még korai volt Oroszországban. A nagy orosz írók előtt a hatvanas évektől kezdve válik világosabbá, hogy először cselekedni tudó emberekre van szükség, először meg kell születniök az igazi Rachmetovoknak, akik embe-felelti erővel előre lendítik az orosz népet. Ilyenek születtek Turgenyev tolla alatt, a Bazarov-ok, az Inszarovok már ilyen hősök, de bennük még csak hatalmas lendület és elszánt akarat van, de az orosz valóság ádáz ereje még mindig letépeti, megsemmisíti ezeket a hősöket is, de a jel már biztató: vannak már cselekedni akaró és tudó emberek. Tolstoj patriarchális Levinje már látja, mi az a lendítőkerék,

amely működésbe hozza majd az alvó orosz parasztot, akinek a nyomorúságát nem rég-gel előtte csöstellte a nagy muzsikdemokrata, Nyekraszov. Levin már látott valamit, amikor könyvében dolgozott, valamit megértett, miért dolgozik olyan kedvetlenül az orosz paraszt; töprengései közben rájön a nagy igazságra: a parasztot érdekel té kell tenni a termelésben és akkor... dolgozni fog...

A könyv Gorkijt már nem tárgyalja, addig jut el, amikor a nagy proletári ó kumpenproletár-alakjait formálja, amikor a Cselkás- és Konoválov-szerű figurák búvó-letében él Gorkij s még nem jutott el az „Anyá“ új, világot-teremtő nagyszerű hő-seinek ideológiai magaslataiig.

A könyv a szovjet tízéves iskola 9-ik osztálya számára készült tankönyv, a szov-jet tankönyvírás egyik remeke, igényessé-gével és ideológiai perspektívájával jó pél-daként állhat a magyar tankönyvírók előtt. Kár, hogy a fordításban rengeteg a durva hiba és sokat vét a magyar nyelv legália-lánosabb szabályai ellen is.

PATAKI SZILVESZTER

## Képes Géza: Válogatott műfordítások Szépirodalmi Könyvkiadó 1951

Szép kiállítású, ízléses kötetben jelent meg Képes Géza 25 éves műfordítói munkásságának termése. A világirodalom legnagyobbjai: Dante, Shalkespeare, Goethe, Heine, Puskin, Burns, Shelley, Keats, Musset, Botev, Lomonoszov, Mickiewicz, Eminescu, Sevesenko, Majakovszkij s még annyian mások kapnak helyet a kötetben lelkes tolmácsolásban. A kötet lapozgatása közben észrevesszük, hogy a műfordító többre, jóval többre törekedett néhány költő tolmácsolásánál. „Az európai költészet bemutatásának vágya“, egy hatalmas program megvalósításának körvonalai bontakoznak ki előttünk.

A felszabadulás után íróink, költőink lázas sietséggel igyekeztek pótolni a Horhy-éra mulasztását: igyekeztek megismertetni a szovjet irodalom és más népek haladó költőinek, íróinak remekait a magyar néppel. Az 1790-es évek felfokozott irodalmi tevékenységét láttuk megismétlődni, amikor Bacsányiék, Kazinczyék a felvilágosodás irodalmának műveit sok más szempont mellett azért is tolmácsolták, hogy egy új világ szabad levegőjét érezzék meg a műveltségben nagyon elmaradt magyar néppel.

Bacsányi János 1787-ben, a Magyar Múzeum című folyóiratban a fordítás művészetéről elmélkedve a fordítótól megköveteli, hogy „legalább annyi jó ízléssel kell bírnia, valamint a munka szerzőjének“.

Ezzel a fordítás alapelvét mondta ki, amelyre olyan nagy szükség volt annak idején, amikor olyanok is mertek fordítani, akiknek nem sok közük volt az irodalomhoz. A fordítást általában nem vették komolyan. Túlságosan is szabadon fordítottak, úgyannyira, hogy az eredetiből nem sok maradt.

Sajnos, ez a szomorú eset napjainkban is megismétlődött. Révai elvtárs a műfordításokkal kapcsolatban nem régen az eredeti szöveg elferdítése ellen emelte fel tiltakozó szavát. És az írószövetség műfordítói szakosztályának ez év áprilisában megtartott vitaestjén a műfordítás kérdéseiről Németh László értekezett a Novij Mir egy cikke alapján, rámutatva a „realista“ és „formalista“ fordítás közti alapvető különbségre. „Ez a különbség abban áll, hogy a formalista fordító a szavakhoz és a külső formához tapad, s ez a külsőséges hűség eltávolítja az eredeti alkotás lényegétől. A realista fordítás a gondolatra figyel és az igazi tartalmat igyekszik tolmácsolni, felidézve azokat a legmélyebb nyelvi asszociációkat, amelyek a fordított mű asszociációinak megfelelnek. A formalista fordítás egy színtelen és lelketlen műfordítói zsargon létrejöttét eredményezi.“

Képes Géza — ahogy előszavában kiemeli — Arany Jánosnak a fordításművészetéről vallott nézetét fogadja el: „... az áttevők alak- és anyag-, vagy tartalom-szerű

fordításra törekedjenek; jambust jambus-sal, lírai alakot lírával adjanak vissza: de úgy, hogy az eszmét, az erőt, a nyelvet (különösen szavaiat) gördülékenységet apró formai bibefésnek sehol föl ne áldozák". A fordító Shakespeare, Musset-, Puskin-, G. Mistra-, Majakovszkij-, fordításait egybevetettük az eredeti szövegekkel. Költőiséget, hajlékonyságot, csínra való törekvést találtunk a műfordításban, de úgy véljük, a fordító néha nagyon is szabadon fordítja, azt írhatnánk: átkölti a verset. Pl. az Üzenet Szibériába c. Puskin vers fordításában a rabság és szabadság nagy ellentétét kifejező képek nem elég erőteljesek! A „vaksi bányá” kifejezés egészen más asszociációkat idéz fel, mint az eredeti szövegben a „bánya mélye” vagy „az éj sötét síkatorokban” az eredeti „sötét börtönök”. Persze, távol áll tőlünk, hogy egy-egy szó vagy kifejezés pontos megfelelőjét követeljük, csak azt akarjuk, megmutatni, hogy az eredeti mondanivaló hangulati tartalmát mennyire a minimumra csökkentheti a rim kedvéért vagy a sor feltöltéséért alkalmazott szó.

De lássuk Jean Tardieu: O pays nommé France (Jean Paulhan: La patrie se fait tous les jours, 1947. Editions de Minuit. 141. l.) című versét, melynek a fordító Gyűl a harag! címet adja.

Az eredeti szöveget és a fordítást, hogy olvasóink is egybevetihessék, itt közöljük:

### O pays nommé France

O pays nommé France  
En tombeau transformé,  
Signe de l'espérance  
Aux ténébres jeté.

O misère qui pense;  
Vrais visages baissés.  
Dans un même silence  
Vous vous reconnaissez.

On arrache la guerre  
Et l'orgueil et les blés  
A tes bras désolés.

Mais déjà ta colère  
Et ta force première  
Rechargent les cités.

### GYŰL A HARAG!

Francia föld, sugárzó!  
Most: temetői kép.  
Titoknyitó, csodás szó!  
Most rádült a sötét.

Gondolatok nyakán  
kelevény, vagy hurok;  
azt hinnéd: árnyak, ám  
mellükre vér csurog.  
Hol van jó fegyvered?  
Búzád, jaj elpereg,  
gond táplál s könny itat.

De gyűl már haragod  
s majd visszazaragod  
dült városaidat!

Kétségkívül nagyon komoly művészi feladat elé állítja a vers a fordítót. Határozatos verssorok, a legtöbb 3+3 tagolással. Egy-egy versszak telítve rendkívül süritett mondanivalóval és hangulati elemmel. Az első két versszak egy mondat, ezért a költő csak vesszővel választja el a másodiktól. Ezt a fordító nem vette figyelembe, és úgy látszik, hogy a második versszakka ezért nem tudott mit kezdeni, és ezért kelekezhetett egy olyan versszak, melynek semmi, de semmi értelme és semmi köze az eredetihez. Jean Tardieu, ha magyarul tudna, bizonyára tiltakoznék, s nem vállalná a szerzőséget.

A fordító nem tudta az eredeti szöveg robbanásig feszült németelhenes hangulatát kifejezni, így aztán a magyar olvasó törheti a fejét, hogy miért „Gyűl a harag!” ennek a versnek a címe?

Képes. Gézának kétségkívül igen nagy érdemei vannak, műfordítóink legjobbjai közé tartozik, és ő is beleesett abba a hibába, mely csaknem minden műfordítóval megessék, hogy a kellő műgondról megfeledkezett. Majakovszkij-fordításai már kiválóak. A verseknek igazi tartalmát tolmácsolja kellő művészi gondnal.

Reméljük, hogy Képes Géza az európai költészet tolmácsolásának tervét, melyről előszavában beszél, nemsokára valóra váltja, és a fentemlítt hibák kijavításával a legjobbat nyújtja. Erre a reményre a kötetben megnyilvánuló költői tehetsége kétségtelen feljogosít.

MADÁCSY LÁSZLÓ

## Illés Sándor regénye: „Vihar a Tiszán”

Szolnokmegyei, tiszamenli faluba vezet bennünket Illés Sándor „Vihar a Tiszán” című regénye. Varga Nagy Andrással, egy négy haldon küzdő szegényparasztal ismerkedünk meg. Varga Nagy András küzködését, s régebbi való viaskodását, családi háborúságát mutatja be a szerző és azt, hogy

hogyan lép Varga Nagy András a közös gazdálkodás útjára és hogyan követi őt a tszcs-be csaknem a falu minden dolgozó parasztja, köztük saját megbékélt felesége is.

Nagyon szép, komoly írói felkészültséget, lelkesedést, odaadást igénylő feladatra váll-